

Vzdělávací politika

-

Má-li se člověk stát člověkem, musí se vzdělat.“

J. A. Komenský

Vzdělávací politika

- = souhrn konkrétních činností a opatření, kterými zejména stát, ale i další subjekty ovlivňují celou vzdělávací oblast**
- Rozhodující roli má stát (MŠMT)**
- Ostatní aktéři: různá míra kompetencí a pravomocí v řízení jednotlivých oblastí: centralizace/decentralizace**
- Centralizace: určitá míra standardizace**
- Decentralizace: praktická míra realizace VP**

Vzdělání je výsledkem dvou vzájemně souvisejících procesů:

Výchova: formativní proces, záměrným působením jsou utvářeny osobnostní vlastnosti jedince, jeho morální a charakterové vlastnosti

Vzdělávání: proces, ve kterém převažuje informativní aspekt, jedinec si osvojuje soustavu poznatků a dovedností i metodu jejich nabývání – základní formy učení:

- formální učení
- neformální učení
- informální učení (trávení volného času, není klasické učení)

Vzdělání

= výsledný efekt výchovy a vzdělávání

- Nemá hmotnou podstatu, je jen vlastností člověka
- Charakteristika dané populace
- Příklad netržního zboží tzv. kladné externality (předurčeno k tomu, aby bylo zabezpečováno ze státních zdrojů)

Ukazatele: objem vzdělání, struktura vertikální (stupně vzdělání), struktura horizontální (oborové zaměření), kvalita, obsah vzdělání

Vzdělání versus kvalifikace

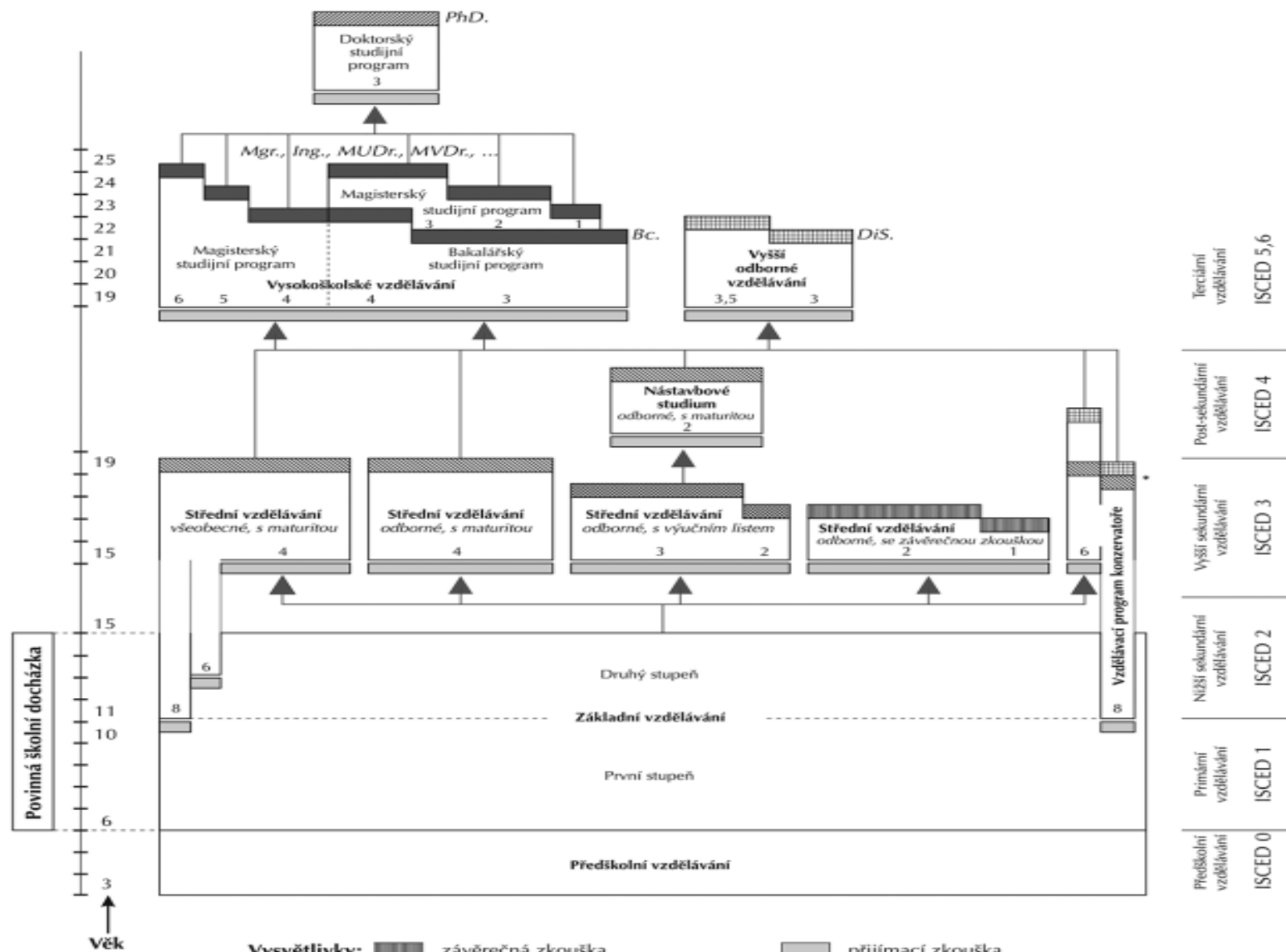
K: schopnost vykonávat určitou práci, souhrn schopností, které jsou v určité době pro výkon určitých povolání vyžadovány. Kvalifikační požadavky se v čase mění

V: přesahuje rámce kvalifikace (zaměření nejen na trh práce), hodnota sama o sobě

Cíl vzdělávací politiky

- Zabezpečit rozvoj poznávací a duchovní kapacity populace, jejího poznatkového a dovednostního fondu
- Pro dosahování cílů využívá VP nástroje:
  - Regulační nástroje (pravidla fungování systému, povinnosti a práva jednotlivých aktérů)
  - Finanční a hmotné nástroje (produkční a investiční nástroje, nevratná finanční a materiální podpora studentům, studijní půjčky, poukázky-vouchery)
  - Informační a edukační nástroje (poskytování a předávání informací, žebříčky škol)
  - Evaluace a monitoring (hodnocení vzdělávacího procesu, kvality, vzdělávacího programu...)
  - Kurikulární politiku. (kurikulum vymezuje koncepci vzdělávání, obecné hodnoty a cíle, povinnou obsahovou náplň, standardy, principy, nástroje)

Obrázek 19 Schéma vzdělávacího systému České republiky

Povinná školní docházka

- Devítiletá
- Základní škola popř. víceletá gymnázia či konzervatoře
- Terciální vzdělání: VOŠ + vysoké školy

Řízení vzdělávací soustavy

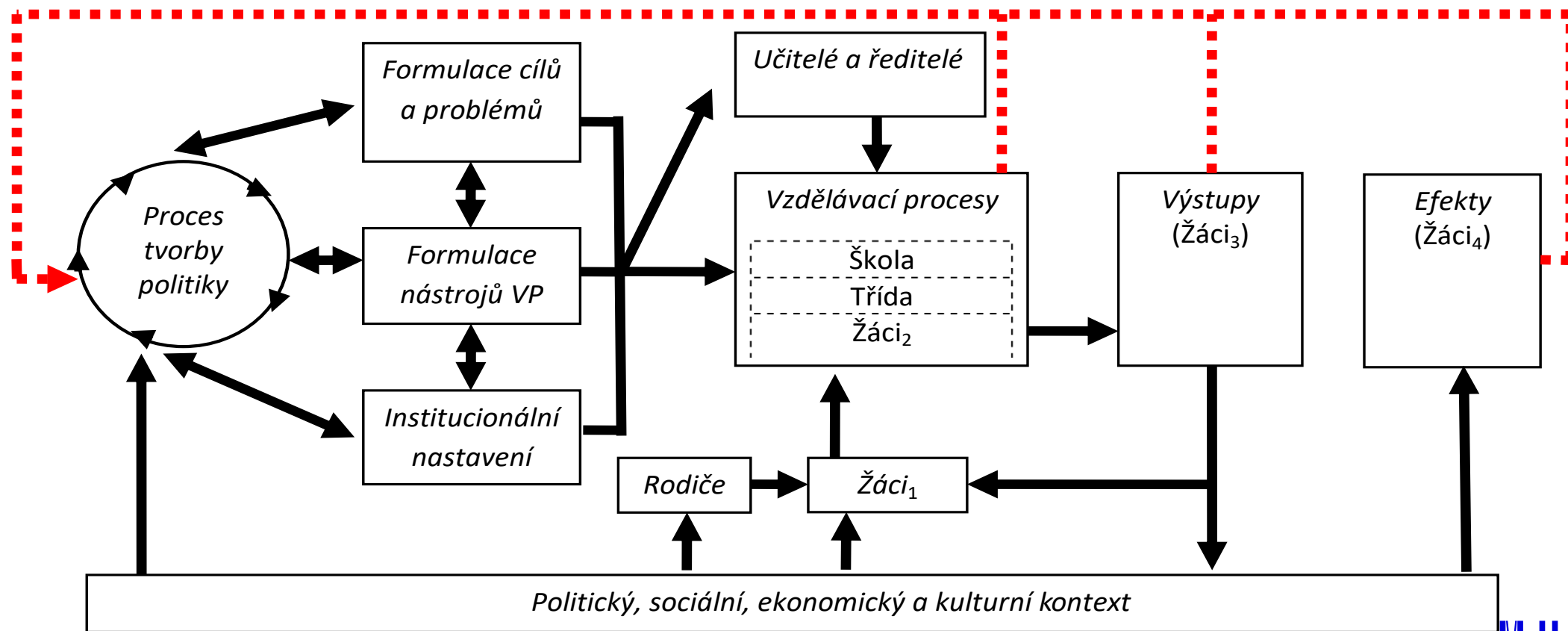
- MŠMT
- Krajské úřady
- Obec
- Vysoké školy

Funkce vzdělávání

- příklad netržního zboží – kladná externalita
- Rozvoj lidské osobnosti a kvality života
- Vyšší adaptabilita jedince
- Hodnotová orientace, politicko-morální profil
- **Ekonomická**
- **Sociokulturní**
- **Preventivní**
- **Nápravná**
- **Socializační**

Analýza a studium vlivu vzdělávací politiky

„Konceptuální rámec“

Základní principy

- Princip celoživotního vzdělávání
- Princip rovných šancí v přístupu ke vzdělání
- Princip individualizace a diferenciacce ke vzdělání
- Princip internacionalizace ve vzdělání

Akteři ve vzdělávací politice

- zvolení politici (*ústavní činitelé, primátoři, starostové...*)
- školská administrativa (MŠMT, ČŠI, ředitelé škol)
- učitelé & jejich organizace
- rodiče & asociace rodičů („choice“ & „voice“)
- studenti
- církve
- zaměstnavatelé
- experti

Zapojení trhu do VP? Problémy ve VP?

- Ano: širší nabídka, konkurence
- Omezení trhu:
  - vzdělání by nemělo být podřízeno pouze požadavkům trhu (viz kvalifikace)
  - Zabezpečení rovného přístupu
- Problémy:
  - Finanční zdroje
    - Zapojit soukromé zdroje?
    - Ano: růst finančních zdrojů, tlak na růst kvality
    - Ne: omezení přístupu
  - Celková efektivnost systému
  - Kvalita

Změny ve VP po roce 1989?

Úloha státu a ostatních subjektů ve VP

- Odstranění státního monopolu
- Nestátní subjekty, soukromé a církevní školy
- Pluralita vzdělávacího systému

2. Zajištění spravedlivého přístupu ke vzdělání a kvalita vzdělávacích efektů

3. Změny v systému financování (diverzifikace finančních zdrojů) – efektivnost vynakládání

Konceptní materiály

- „**STRATEGIE VZDĚLÁVACÍ POLITIKY ČR do roku 2030+**“
- Implementace **Strategie 2030+** povede k vytvoření a rozvoji otevřeného vzdělávacího systému, který reaguje na měnící se vnější prostředí a poskytuje relevantní obsah vzdělávání v celoživotní perspektivě. Cílem vzdělávání v následující dekádě je základními a nepostradatelnými kompetencemi vybavený a motivovaný jedinec, který dokáže v co nejvyšší míře využít svůj potenciál v dynamicky se měnícím světě ve prospěch jak svého vlastního rozvoje, tak s ohledem na druhé a ve prospěch rozvoje celé společnosti.
- **Strategický cíl 1:** Zaměřit vzdělávání více na získávání kompetencí potřebných pro aktivní občanský, profesní a osobní život.
- **Strategický cíl 2:** Snížit nerovnosti v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání a umožnit maximální rozvoj potenciálu dětí, žáků a studentů

Strategická linie 1

Proměna obsahu, způsobů a hodnocení vzdělávání

- Proměna obsahu, metod a forem vzdělávání
- Inovace ve vzdělávání
- Hodnocení ve vzdělávání
- Digitální vzdělávání
- Občanské vzdělávání
- Bezpečné prostředí ve školách, rozvoj participace a autonomie
- Odborné vzdělávání ve středních a vyšších odborných školách
- Neformální vzdělávání a celoživotní učení

Strategická linie 2

Rovný přístup ke kvalitnímu vzdělávání

- Omezení vnější diferenciacce školství
- Disparity a segregace
- Case-management a meziresortní spolupráce

Strategická linie 3

Podpora pedagogických pracovníků

- Systém komplexní profesní přípravy a podpory
- Podpora pedagogické práce škol

Strategická linie 4

Zvýšení odborných kapacit, důvěry a vzájemné spolupráce

- Koncentrace odborných kapacit
- Lepší využití dat a zvýšení relevance a kvality vzdělávacího výzkumu
- Snižování nepedagogické zátěže škol
- Posílení informovanosti, komunikace a spolupráce

Strategická linie 4

Zvýšení odborných kapacit, důvěry a vzájemné spolupráce

- Koncentrace odborných kapacit
- Lepší využití dat a zvýšení relevance a kvality vzdělávacího výzkumu
- Snižování nepedagogické zátěže škol
- Posílení informovanosti, komunikace a spolupráce

Strategická linie 5

Zvýšení financování a zajištění jeho stability

- Zajištění financování v rámci jednotlivých strategických linií

Financování školství

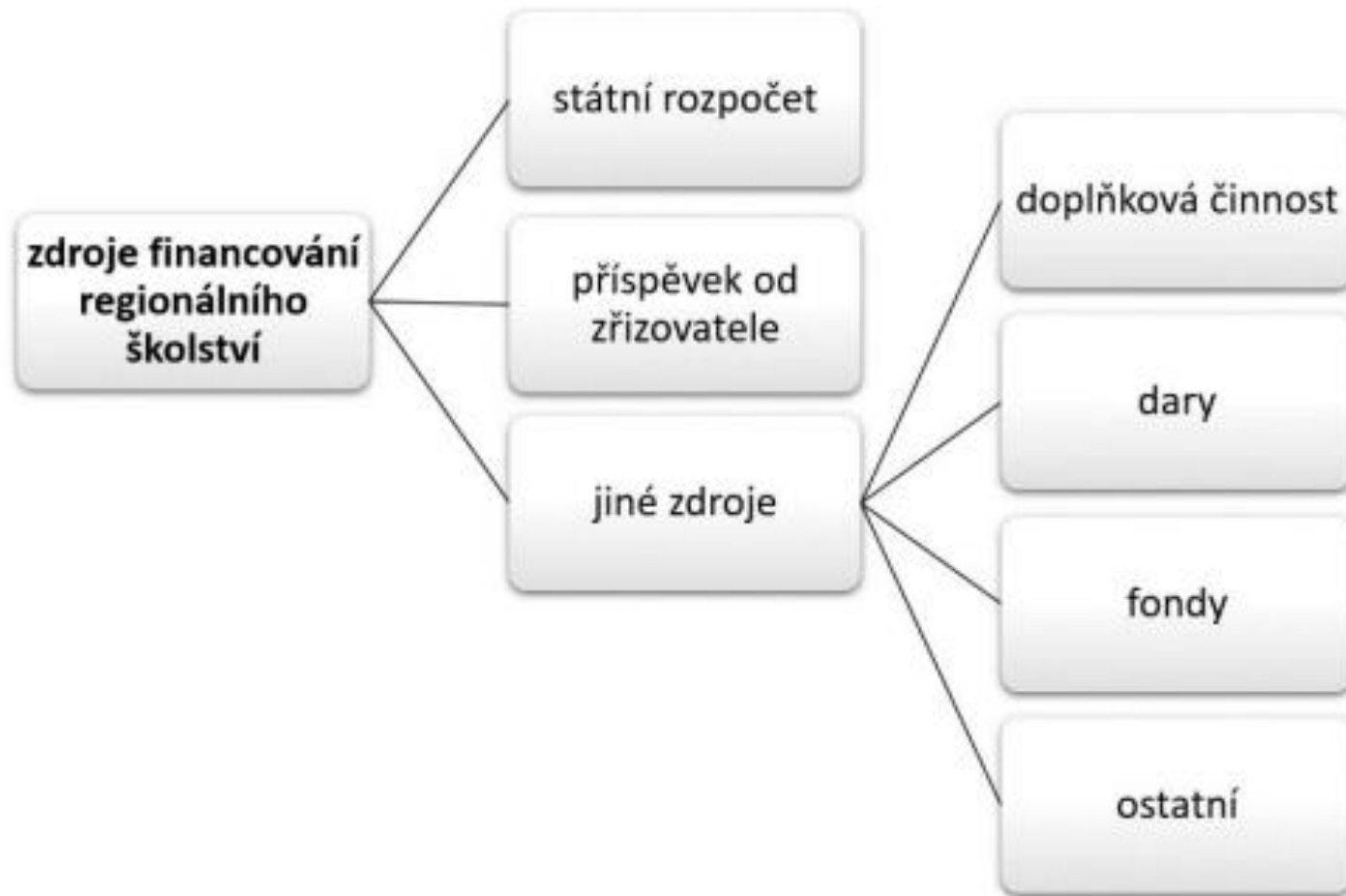
- Ze SR
- Z některého druhu SR
- Dotace z kapitoly 333 – resort MŠMT
- Příspěvky obcí a měst
- Další ministerstva – souvisí se správou škol
  - Přímě řízené a financované školství (převážně VŠ)
  - Regionální školství – všechny školy kromě VŠ
  - Ostatní přímě řízené organizace – např. ČŠI, orgány veřejné správy ve školství...

Jiné finanční zdroje

- Dar nebo příspěvek
- Účelové investiční a neinvestiční dotace obdržené na základě žádosti podané školskou organizací
- Jiné transfery na základě podané žádosti školské organizace
- Vlastní zdroje – doplňkové a jiné činnosti
- Domácí projekty EU
- Programy vyhlašované MŠMT a zřizovatelem
- Prostředky na APZ

Schéma zdrojů financování regionálního školství v ČR

Principy rozpisu rozpočtu školství

- **Normativní metoda – normativní rozpis**

- Stanovení ostatních neinvestičních výdajů
- Stanovení počtu zaměstnanců (ped.+neped.) a počet mzdových prostředků

- **Finanční normativy**

- Tzv. dotační minimum – na zaplacení všech výdajů, které jsou spojeny se vzděláváním (stravování, ubytování) na jednoho žáka na určitém typu školy na jeden kalendářní rok
- Zahrnuje i neinvestiční výdaje (NIV): mzdy, materiální výdaje, údržba, náklady na elektřinu, vodu, topení)

Normativy

Republikové normativy

- Určeny k pokrytí nákladů na jednoho žáka na určitém typu školy, stanoveny pro celou republiku

Místní normativy:

- Sledují různé školy v okresech. Má podrobnější členění než republikový normativ, stanovují je školské úřady (tzv. místní dohodovací řízení)

Měření úrovně LK

a) dle nejvyššího dokončeného vzdělání

- množství osob ve věku 25 – 64 let s vyšším sekundárním nebo terciárním vzděláním / celk. ekonomicky aktivních
- ČR příznivé výsledky v počtu osob se středním vzděláním (cca $\frac{3}{4}$ populace), v případě VŠ vzdělání „slabší“
- *úkol: dohledat aktuální data*

b) přímé testování dovedností (např. OECD)

- PIAAC (Programme for the International Assessment of Adult Competencies), 2008-13 (ČR), 2012-16, 2014-18
- IALS (International Adult Literacy Survey), v ČR v r. 1998

c) odhad tržní hodnoty LK

- pomocí mzdy

d) náklad na vytvoření LK

- pomocí výdajů na daný typ vzdělávání (ČR přes 4 % HDP)
- *úkol: kolik % HDP vynakládá ČR na vzdělávání? průměr EU?*

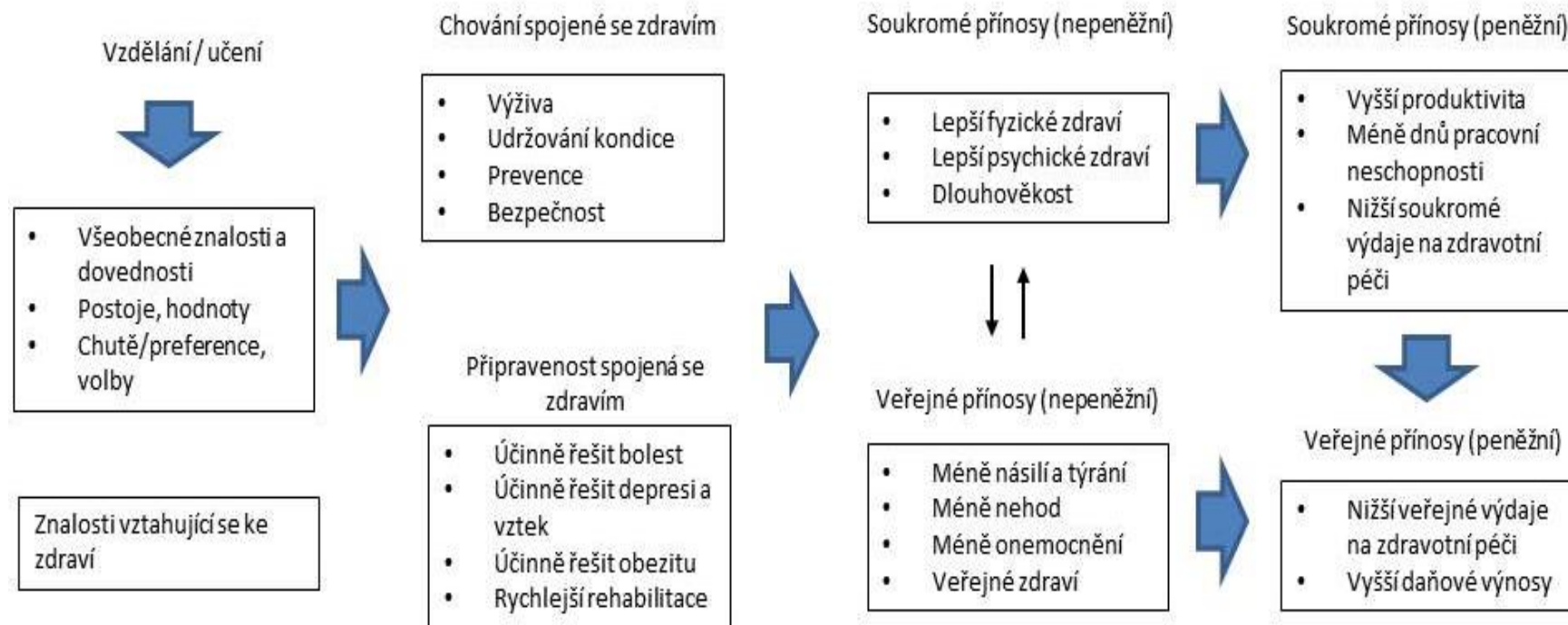
Efektivní využití LK

- nestačí jen vysoký podíl VŠ
  - třeba nastavit podmínky pro ef. využití LK:
    - a) flexibilní fungování trhu práce**
(rychlá adaptace prac. síly)
    - b) flexibilní školství** (vzděl. soustava reagující na potřeby TP)
    - c) rozvoj celoživotního vzdělávání**

Zdraví jako přínos vzdělávání

- zdraví = „stav úplné tělesné, psychické a sociální pohody a nikoli pouze nepřítomnost nemoci či slabosti“ (WHO, 1946)

Obr. Základní prvky, které spojují učení se zdravím

Oblasti zdraví, na které má vzdělávání vliv

- přímé efekty
  - úmrtnost, tělesné zdraví, psychické zdraví a subjektivní pocit životní pohody (well-being), vlastní hodnocení zdraví a mezigenerační efekty vzdělání
- chování související se zdravím
  - kouření, konzumace alkoholu, obezita, fyzická aktivita, konzumace ovoce a zeleniny, využívání zdravotnických služeb..
- nepřímé efekty (role okolí)
  - rodinné prostředí, životní prostředí, pracovní...

Vzdělávání a trh práce

- ekonomické přínosy jednotlivce ze vzdělávání: vyšší očekávané příjmy, nižší riziko ztráty zaměstnání a lepší prac. místo
- primární a sekundární trh práce
- lidé s nižší kvalifikací více ohroženi dlouhodobou nezaměstnaností
  - společ. důsledky: nevyužití LK, nižší výnos na daních, vyšší sociální dávky, zhoršení zdraví, kriminality...
  - indiv. důsledky: snížení životní úrovně, změnu vnímání času, ztrátu statusu, zhoršení rodinných vztahů, zdraví...
- specifická míra nezaměstnanosti – jeden z hl. ukazatelů TP

Doporučená literatura

- Veselý, A.: Co je vzdělávací politika
- **Strategie vzdělávání - <http://www.msmt.cz/ministerstvo/strategie-vzdelavaci-politiky-2023>**
- **STRATEGIE VZDĚLÁVACÍ POLITIKY ČR do roku 2030+**

MUNI
ECON

Děkuji za pozornost

mirkaw@econ.muni.cz